

ЛИРИКА И НЕДОКУЧИВИ СМИСАО

Дејана Николић, *Календар*, Чигоја штампа, Београд 2019

У трећој књизи поезије Дејане Николић под називом *Календар*, као да се истовремено слави и куди живот. Окружена посебном стварношћу, лирска јунакиња преименује свет према својим новим виђењима. На почетку певања се, привидно, идилично *слави вечерње сунце и с њихом радошћу ујчија блесак* („Хор“). Али савет о *одмору* даје се, ипак, само *уморној камели*. *Камила* постаје симбол оних који су једва очували своје животе с неизвесним даљим исходом. И можда заслужили други живот.

Да би се разумели унутрашњи циљеви ове лирике и спознале бројне интерлитерарне прожетости, потребно је имати на уму свепрожимајућу меланхолију. Остварити могућност смисленог понашања и посматрања света могуће је, најпре, у меланхоличној спознаји.

Садржај ове поезије је бесконачно разнолик, а коначно читљив због нужне ускогрудости сваког посебног разумевања. Тематске окоснице се односе на плач свакодневља, могућности летења, помрачење, разговарање са Сапфо, архиве, манифесте, бракове, несанице, вечери, сиротињу, обреде, прекоре, календаре, епитафе, облаке, реквијеме, апокрифе; али и на до доле, Ускрс у Боки, црњансколике апотеозе, олакшања, звезде, удварања, летње ноћи...

Лирско узнемирење није сврсисходно у односу на постављене практичне циљеве и препреке. Отуда надирућа меланхолија. Она није сасвим безнадна, само стално напредује преиспитујући окоштали смисао. Елементи препознатљивог лирског света налазе се ту да препознају меланхолију и искуство и одреде им праве мере. Реч је о посебном песничком приступу и атипичном лирском знању о датостима стварности.

Живот је за лирску јунакињу *лећећи ћилим* са којег се види „пламени лијин реп“ („Лет“). Разуме се, било би сасвим немогуће гледати вишеструко на стварност, а не заузимати схизофрено гледиште помоћу којег се на свет гледа најмање двоструко са подједнаким легитимитетом. Без обзира на сталну променљивост света, меланхолична понављања су учестала. Једина добробит меланхолије јесте осведочено лирско знање

о вредности сталног обраћања неумитностима, као да се оне могу смилувати. Зато ова поезија делује и имлицитно и експлицитно као „чиста молитва без наде”, како се пева у песми „Плач”. На тај начин се у непознатом новом, скривено иронично, препознаје познато старо и у старом проналази непознато ново.

Меланхолични лирски свет поседује своје рационалности и ирационалности, своју уређеност и свој хаос. Меланхолија нас упорно суочава са стварним светом. Бољег посредника једва да и можемо замислити јер се њеним присуством спречава коначно разочарање. Субјект не бива никад сасвим очаран, па се не може потпуно ни разочарати. Најдаље се у очараности стиже уводним питањем у песми „Пред огледалом”: „Да ли је Бог увек на мојој страни?”

При сваком меланхоличном искуству субјект упознаје нешто ново, или се ствари и људи гледају „у прејаким светлу” („Исказ”). Отуда се наше представе о животу стално обликују између познатог и непознатог. И тражење непознатог у познатом јесте варијанта познате теме. Сваком појавом новог ми препознајемо старо као делимични новум. На овом се, суштински, заснива опсесивна лирска премиса Дејане Николић. Без ње се субјект осећа немоћно, обескорењено и меланхолично. Најзад, бесконачност се показује као изазов и нови вијонови повод за меланхолију. „Зар никад више?”, пева се у песми „Помрачење”, баш као што и Франсоа Вијон жали за *лањским снеговима*.

Честим реторским питањима („Како да разумем своје време?”, „Архив”) чува се живост и непосредност певања и негују благотворни услови за нелагодности због којих се, уосталом, и пева. Тако лирска интуиција постепено и поступно постаје замена за научно сазнање. Песничка радозналост, отуда, делује као основни покретач смисла. Јер ако се знањем и схемама („Ја сам епоха модерна. / Јутро у пењоару преко пижаме” – „Манифест”) постиже уоквиравање смисла, лирском радозналошћу се открива сакривено и смисао сакривања.

Свако лирско сазнање јесте поимање у сликама. Песничке слике Дејане Николић указују на заједничко у старом и новом, познатом и непознатом, реду и хаосу. „Желудац је пун смрти”, каже се у песми „Фигуре од жице”. Реч је, најпре, о уништавању *хлорофила са њијаце*. Лирском иронијом се, тако, допуњава сазнање о свеprisутној меланхолији. Лирском иронијом се превладава разлика и између свакодневља и натчулног. Свака уметничка иронија представља усавршено продубљивање разлика спозајом сродности. Иронијом се, тако, стиже до метафизике и тежње да се остваре најдубљи увиди који се поново иронизују у свом властитом несавршенству („Син је увек изнад свега” – „Изнад свега”).

Свака тежња лирске метафизике, у основи, јесте ту да би се досегнула стварност до најдубље тачке. Ништа није само по себи разумљиво. „Дан је догорео као мољац у лампи”, пева се у песми „Вече”. Сасвим

непознати приступ мотиву вечери. За разлику од романтичарског, рецимо јакшићевског, овде нема екстазе. Постоји само сећање на познато. Познато у компарацији намах постаје недостижно јер се *догорели мољац* не може вратити, баш као ни стићи *лањски снегови*.

Помоћу метафизичких појмова и сусрета („Знам да ћемо се опет видети, / јер то је место враћања. / Тако сам сигурна у сусрете на веки. / Али сусрете препуштам Богу” – „На Топлој”) настоји се да се дође до коначног објашњења смисла. Тако асоцијације господаре песмом као и човековим животом и духом. Поезија Дејане Николић се чини присном и познатом, али и довољно новом да може да води, предводи чак, у неизвесну песничку авантуру.

У овој поезији полазимо од претпоставке промене као нове вредности („Ја жудим за променом” – „У летњој ноћи”). Све непознато је само скривено од нас. На нама је да га откријемо и погледамо другим очима. Отуда извесни лирски детерминизам провејава овим стиховима. Промена није никад права линија и није реч о суштинској промени већ о новом гледању као промени. Промена постоји независно од нас, али она никад није самоочигледна. Треба је откривати и у томе нема нимало наших заслуга. И у тренутку открића уочава се да је структура новог таква да оно остаје непознато и далеко иако га посматрамо као познато и достижно. Свођење лирске слике у лирским поређењима није само ствар откривања новог већ пре спознаје старог кроз ново не би ли нам ново, бар привремено, постало познато и, макар делом, разумљиво.

Такве лирске околности стално наводе на даљу, упорну суптилну иронију, као у песми „Сублимација”: „Смрзавам се у животу / ко у замрзивачу. / (...) / Збогом, бела технико, прелазим / у друго агрегатно стање”. Лирска иронија се одиграва у пољу између маште, меланхолије и подсмешљиве трезвености. Лирски свет нема недодирљивих светиња, али има лажних светаца. У тим преображајима иронија прераста у сатиру и снажну гротеску: „Јесу ли заиста стварни ти црни аутомобили?” („Затамњена стакла”).

Најзад, у лирици Дејане Николић царује сврховита намерна подстицајна питијска недореченост: „Ах, имам све у својим бисагама! / Али нећу рећи све” („Омаж”). И према тој ироничној недоречености читалац се мора односити са извесним страхопоштовањем, или бар поштовањем. Јер од ње као да све потиче. И висока асоцијативност, и скривени бунт, и снажна осећајност, често нарасла до афективности, молећивост, чуђење и пркос.

Лирска зачуђеност, такође, јесте важан покретач овога певања. Али зачуђеност јесте и повод за истраживање и исказивање недокучивог. До недокучивог се долази наговештајем, али тачним наговештајем: „Сиђи у јесењи базен, у топлу жуту воду. / И ни речи више, и ни речи мање, / и ни речи никад више” („Апотеоза”).

Сведеност исказа, насупротив повременој поовској распеваности, говори о разбарушености песничке форме у *Календару*. У овим песмама смо, дакле, суочени са поетиком недокучивости, са саопштавањем нечег недовољно познатог иако нам се чини да га, некако, ипак препознајемо. У позадини целине ове књиге налази се и упорно трагање за дубинама богатог унутрашњег живота. И управо се дубина унутрашње недокучивости представља као смисао новог бивствовања који нас изазива да књизи, у неком следећем читању, приступимо на нов начин.

Гетеовско умирање као ново устајање или недокучива иронија. Јер свака је иронија тамо негде, у даљини, недокучива и смеши нам се као привидна обичност.

Добривоје СТАНОЈЕВИЋ

ПОЕТИЧКА ДОСЛЕДНОСТ ИЛИ НУЖНА МЕРА ПЕСНИЧКОГ ЕЛИТИЗМА

Никола Живановић, 22, Народна библиотека „Стефан Првовенчани“, Краљево 2019

Збирка песама нумеричког наслова 22 у многим својим аспектима оправдава углед који је њен аутор стекао током протекле деценије у полифонији савременог српског песништва књигама *Асијајово* (2009) и *Carmina Galli* (2014). Тај углед заснован је на несвакидашњој али ванредно изведеној симбиози талента, интуиције и песничког умећа, услед чега се једна изразита песничка индивидуалност надовезује на формиран традицијски низ који чине радови припадника старијих генерација и намеће као релевантан естетички феномен. С друге стране, атрактивна, то јест стваралачки живописна Живановићева песничка појава, премда по многим поетичким особинама усамљена, квалитативно шири поље стваралаштва властитог нараштаја и истиче се као један од његових најдаровитијих припадника, ако не и најдаровитији. Из тог угла посматрано, збирка 22 несумњиво да чини потпунијом већ оформљену слику о ауторској поетици Николе Живановића.

И у овој песничкој књизи Живановић следи канон српске, односно светске књижевности, испуњавајући и властите високо постављене естетичке стандарде, оличене у истанчаном поетском језику, прилежној обради стиха, упечатљивим и памтљивим песничким сликама из којих проистичу многи асоцијативни рукавци. Управо прегнантност версификацијског захвата, како у римованим тако и у неримованим песмама, оправдава Живановићево обделавање у везаном стиху јер му полази за